

**LIETUVOS BANKAS
TEISĖS IR LICENCIJAVIMO DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL X. X. IR SWEDBANK LIFE INSURANCE SE GINČO NAGRINĖJIMO**

2023-03-24 Nr. 429-163

Lietuvos bankas gavo X. X. (toliau – pareiškėjas) kreipimąsi, kuriuo prašoma išnagrinėti tarp pareiškėjo ir *Swedbank Life Insurance SE*, veikiančios Lietuvoje per įsteigtą filialą, (toliau – draudikas) kilusį ginčą.

N u s t a t y t a:

Pareiškėjas ir UAB „Hansa gyvybės draudimas“¹ sudarė Investicinio gyvybės draudimo sutartį (draudimo liudijimo Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (toliau – Gyvybės draudimo sutartis), kuria draudiko parengtų Investicinio gyvybės draudimo taisyklių Nr. 013 (2005 m. liepos 1 d. redakcija) (toliau – Taisyklės) pagrindu buvo apdrausti turiniai interesai, susiję su pareiškėjo gyvenimo trukme ir kapitalo kaupimu. Šalys susitarė dėl 15 metų draudimo laikotarpio (nuo 2007 m. birželio 1 d. iki 2022 m. gegužės 31 d.) bei investavimo į Europos bendrovių akcijas (50 proc.) ir į Rytų ir Centrinės Europos akcijas (50 proc.). Taisyklių 28 punkto pagrindu šalys taip pat susitarė, kad, draudimo laikotarpiui pasibaigus, draudikas išmoka draudimo sutarties investicinę vertę bei papildomų draudimo įmokų investicinę vertę, apskaičiuotą pagal investicinių vienetų pirkimo kainą draudimo sutarties pasibaigimo dieną, atitinkančią sumą.

2008 m. gegužės 19 d., 2008 m. gruodžio 23 d. ir 2011 m. sausio 25 d. pareiškėjas teikė prašymus pakeisti investavimo kryptis. Paskutiniajame 2011 m. sausio 25 d. prašyme pareiškėjas pageidavo po 20 proc. investicinės vertės, sukauptos mokant eilines draudimo įmokas, investuoti į Europos bendrovių akcijų ir JAV bendrovių akcijų investavimo kryptis, po 30 proc. – į rusijos bendrovių akcijų ir Valdomų investicijų investavimo kryptis.

Nuo 2022 m. vasario 28 d., draudimo įmokų dalis, kuri pagal pasirinktą investavimo struktūrą turėjo būti investuojama į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį, buvo laikoma laikiname grynųjų pinigų fonde, nes dėl sustabdytos prekybos rusijos vertybinių popierių biržose (tai lėmė 2022 m. vasario 24 d. rusijos pradėtas plataus masto karas Ukrainoje) tapo nebeįmanoma užtikrinti, kad bus patikimai nustatyta rusijos bendrovių akcijų investavimo krypties objekto portfelį sudarančių vertybinių popierių kaina. Apie tai draudikas informavo savo klientus, įskaitant ir pareiškėją, pranešimais asmeninėse savitarnos paskyrose ir viešais pranešimais. Be to, 2022 m. balandžio 7 d. asmenine žinute savitarnos sistemoje draudikas išsiuntė priminimą, kad dalies investavimo objektų, įskaitant rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje veikiančio *Swedbank* rusijos akcijų fondo, operacijos yra laikinai sustabdytos, nes neįmanoma užtikrinti patikimo investavimo objekto portfelį sudarančių vertybinių popierių vertinimo ir nėra galimybės atnaujinti dalies investavimo krypties investicinių vienetų kainų.

Pasibaigus draudimo laikotarpiui, pareiškėjas kreipėsi į draudiką dėl draudimo išmokos, atitinkančios investicinę vertę, mokėjimo, kaip tai numatyta Taisyklių 28 punkte. Draudikas išmokėjo pareiškėjui 6 403,98 Eur draudimo išmoką, apskaičiuotą pagal Europos bendrovių akcijų, JAV bendrovių akcijų ir valdomų investicijų investavimo kryptyse sukauptą investicinę vertę ir laikinajame grynųjų pinigų fonde sukauptą sumą, ir nurodė negalįs išmokėti draudimo išmokos už rusijos bendrovių akcijų investicinėje kryptyje sukauptą investicinę vertę², nes nėra galimybės nustatyti jų vertės.

¹ Kurios teises ir pareigas perėmė *Swedbank Life Insurance SE*.

² Paskutinę dieną iki operacijų sustabdymo (2022 m. vasario 25 d.) užfiksuota pareiškėjo šioje kryptyje sukauptą investicinę vertę siekė 1 520,28 Eur.

Kadangi pareiškėjas nesutiko su tokiu sprendimu, draudikas paaiškino, kad rusijos bendrovių akcijų investicinėje kryptyje yra sukaupta 6 447,63 investicinių vienetų, tačiau nėra galimybės nustatyti jų kainos. Draudikas taip pat paaiškino, kad pareiškėjo paskyroje draudiko interneto puslapyje buvo rodoma paskutinė žinoma, 2022 m. gegužės 31 d. duomenimis, rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje buvusių investicinių vienetų kaina ir jokios operacijos šioje investavimo kryptyje šiuo metu nėra galimos. Šią draudimo išmokos dalį draudikas paaiškino išmokėsiąs atnaujinus investavimo krypties fondo vienetų prekybą.

Draudiko sprendimas pareiškėjo netenkino, todėl jis kreipėsi į Lietuvos banką su prašymu išnagrinėti tarp šalių kilusį ginčą ir rekomenduoti draudikui išmokėti neišmokėtą draudimo išmokos dalį už rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje sukauptus investicinius vienetus. Pareiškėjo teigimu, draudikas nenurodė teisinių sprendimo motyvų, be to, sieja savo sprendimą su Ukrainoje vykstančiais karu, nors nei iki karo Ukrainoje pradžios, nei jam prasidėjus neinformavo apie šioje investavimo kryptyje kylančias rizikas. Anot pareiškėjo, draudikas neatsakė, nei kada išmokės likusią draudimo išmoką, nei kokių teisės aktu remdamasis to nedaro dabar. Be to, pareiškėjas teigia, net ir prasidėjus karui Ukrainoje, toliau laikėsis savo įsipareigojimų, mokėjo įmokas ir, nepaisydamas to, kad jau vyko karas Ukrainoje, iki pat Draudimo sutarties pabaigos matė, kad investicinė vertė, kurios dalies draudikas dabar neišmoka, nuolat auga.

Lietuvos banke buvo gautas draudiko atsiliepimas į pareiškėjo kreipimąsi. Jame draudikas nurodė, kad ir toliau laikosi savo pozicijos, kad draudimo išmokos, apskaičiuotos pagal investicinių vienetų, sukauptų rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje, vertę, mokėjimas negalimas, nes dėl uždarytos rusijos vertybinių popierių biržos neįmanoma nustatyti šioje kryptyje sukauptų investicinių vienetų vertės.

Atsiliepime teigiama, kad sudarant Draudimo sutartį draudėjas buvo supažindintas su Taisyklėmis, jų priedais ir investavimo krypties aprašymais ir buvo perspėtas, kad investavimo krypties investicinė vertė gali tiek didėti, tiek mažėti, o investavimo rizika dėl pasirinktų investavimo krypties tenka pačiam draudėjui. Sutarties galiojimo laikotarpiu pareiškėjas keletą kartų prašė draudiko keisti investavimo kryptis, o paskutiniu prašymu į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį buvo prašoma investuoti 30 proc. įmokų, draudikas šį prašymą tenkino.

Draudikas paaiškino, kad rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje investavimo veikla vykdoma per *Swedbank rusijos akcijų fondą* (finansuojantįjį fondą), kurį valdo valdymo bendrovė *Swedbank Investeerimisfondid AS*, registruota Estijoje, o šio fondo ne mažesnė nei 85 proc. turto dalis investuojama į Švedijoje registruotą *Swedbank Robur Rysslandsfond* investicinį fondą (finansuojamasis fondas). Švedijoje registruotas fondas vykdė tiesioginę prekybą akcijomis maskvos vertybinių popierių biržoje (MOEX). 2022 m. vasario 28 d. prekyba rusijos vertybinių popierių biržose buvo „užšaldyta“ dėl Europos Sąjungos įvestų ribojimų ir tapo neįmanoma nustatyti investicinių vienetų kainos. Tam, kad būtų apsaugoti draudėjų interesai, draudimo įmokų dalis, kuri pagal pasirinktą investavimo struktūrą turėjo būti investuojama į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį, buvo laikoma laikiname grynųjų pinigų fonde. Apie laikiną prekybos stabdymą ir susiklosčiusią padėtį draudikas nurodė informavęs pareiškėją ir kitus klientus viešais pranešimais interneto puslapyje, taip pat asmeniniais pranešimais draudiko savitarnos sistemoje.

Anot draudiko, galimybės nustatyti investicinio vieneto kainos ir jų parduoti jis neturi dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių ir apie tai pareiškėjas buvo informuotas. Draudimo išmoką už į rusijos bendrovių akcijas investuotas įmokas draudikas nurodė išmokėsiąs kai tik galės nustatyti investicinių vienetų kainą.

K o n s t a t u o j a m a :

Vadovaujantis Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23 patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Vartotojas ir finansų rinkos dalyvis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Nagrinėdamas ginčą Lietuvos bankas atlieka pateiktų įrodymų vertinimą, kurio pagrindu priimamas sprendimas.

Įvertinus ginčo šalių pateiktus dokumentus ir paaiškinimus, darytina išvada, kad ginčas kilo dėl draudiko sprendimo laikinai nemokėti draudimo išmokos, atitinkančios rusijos bendrovių akcijų investavimo krypties investicinę vertę, pagrįstumo.

Siekiant išspręsti tarp šalių kilusį ginčą, būtina nustatyti, ar draudikas pagrįstai nusprendė laikinai neišmokėti pareiškėjui draudimo išmokos, remdamasis aplinkybe, kad, prasidėjus karui Ukrainoje, dėl abipusių sankcijų pagrindu sustabdytos prekybos maskvos vertybinių popierių biržoje Swedbank Robur Rysslandsfond negali parduoti investicinių vienetų, o draudikas – nustatyti pareiškėjo investicinių vienetų kainos.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.156 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu sutarčių laisvės principu, šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. Pagal Civilinio kodekso 6.189 straipsnio 1 dalį, teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią.

Nagrinėjamu atveju šalys sudarė savanorišką Gyvybės draudimo sutartį (vadovaudamasis Civilinio kodekso 6.156 straipsnio 1 dalimi, draudikas tokio pobūdžio sutartyje gali savo nuožiūra pasiūlyti teikiamos draudimo paslaugos sąlygas), kuria susitarė, kad už mokamas draudimo įmokas apdraus ne tik draudėjų interesą, susijusį su pareiškėjo gyvenimo trukme, bet ir interesą, susijusį su kapitalo kaupimu.

Taisyklių 10.2 papunkčio pagrindu draudikas įsipareigojo pareiškėjo sumokėtas draudimo įmokas investuoti į pareiškėjo pasirinktas investavimo kryptis pagal pareiškėjo nurodytas proporcijas į kiekvieną draudiko siūlomą ir pareiškėjo pasirinktą investavimo kryptį, o Taisyklių 28 punkto pagrindu, įvykus draudžiamajam įvykiui – pasibaigus draudimo laikotarpiui, išmokėti draudimo išmoką (sutarties investicinę vertę bei papildomų draudimo įmokų investicinę vertę atitinkančią sumą), apskaičiuotą pagal investicinių vienetų pirkimo kainą sutarties pasibaigimo dieną. Draudimo sutarties investicine verte, vadovaujantis Taisyklių 2.4 papunkčiu, laikoma kaina, kurią draudikas sumokėtų išpirkdamas iš draudėjo visus jo turimus investicinius vienetus, sukauptus sumokėjus sutartyje nustatytas įmokas. Kaina apskaičiuojama pagal kiekvienos krypties investicinių vienetų pirkimo kainą skaičiavimo dieną.

Pažymėtina, kad šalių sudarytos Gyvybės draudimo sutarties pagrindu vykdyto investavimo rizika teko pareiškėjui (draudėjui). Atitinkamai pareiškėjas turėjo teisę suteiktos iki sutartinės informacijos pagrindu (dėl to tarp šalių ginčo nėra) priimti sprendimus dėl to, į kokias investavimo kryptis bus paskirstomos (investuojamos) pareiškėjo draudimo įmokos. Taip pat, remdamasis Taisyklių 16.1 papunkčiu, pareiškėjas turėjo teisę keisti investavimo kryptį kita arba investavimo proporcijas tarp kryptių ir tai darė: 1) sudarydamas Gyvybės draudimo sutartį pasirinko po 50 proc. draudimo įmokų investuoti į rusijos bendrovių akcijų ir į Rytų ir Centrinės Europos akcijų investavimo kryptį; 2) 2008 m. gegužės 19 d. prašymu prašė 100 proc. būsimų draudimo įmokų investuoti į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį; 3) 2008 m. gruodžio 23 d. prašymu prašė 100 proc. būsimų draudimo įmokų investuoti į Europos valstybių vertybinių popierių (Eur) investavimo kryptį; 4) 2011 m. sausio 25 d. prašymu prašė pakeisti investavimo kryptis ir po 20 proc. sukauptos investicinės vertės investuoti į Europos bendrovių akcijų ir JAV bendrovių akcijų investavimo kryptis, o po 30 proc. į rusijos bendrovių akcijų ir Valdomų investicijų investavimo kryptis, kartu tomis pačiomis proporcijomis ir į būsimų įmokų investavimo kryptis. Taigi, pats pareiškėjas, veikdamas savo rizika, priėmė sprendimą dalį investicinės vertės ir sukauptų įmokų nuo 2011 m. sausio 25 d. investuoti į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį.

Nors pareiškėjas kreipimesi teigė, kad draudikas neinformavo apie investavimo į rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptį riziką, tačiau iš pateikto prašymo sudaryti sutartį matyti, kad pareiškėjas patvirtino, kad buvo supažindintas su Taisyklėmis ir jų priedais, investavimo kryptių aprašymais, sutarties vykdymo metu taikomais mokesčiais, apie tai, kad investicinė vertė gali tiek didėti, tiek mažėti ir kt. Pareiškėjas priėmė sprendimą sudaryti Gyvybės draudimo sutartį ir nei jos vykdymo metu, nei po paskutiniojo investavimo kryptių keitimo neteikė pretenzijų dėl teikiamos paslaugos kokybės ar informacijos apie investavimo rizikas trūkumo, visi pareiškėjo teikti prašymai dėl investavimo kryptių keitimo yra paties pareiškėjo pasirašyti, taip patvirtinant juose nurodytas sąlygas. Informacija apie investavimo kryptių valdymo politiką, kryptių ataskaitos, konkrečių kryptių informaciniai dokumentai ir kita informacija taip pat yra laisvai prieinami draudiko interneto puslapyje. Todėl teigti, kad pareiškėjas iki karo Ukrainoje pradžios nebuvo informuotas apie investavimo rizikas nėra pagrindo.

Kartu kritiškai vertintini ir teiginiai, kad apie susiklosčiusią padėtį – sustabdytą prekybą maskvos vertybinių popierių biržoje ir kliūtis vykdant su rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptimi susijusias sutartis, pareiškėjas nebuvo informuotas ir prasidėjus karui, be to, investicinė vertė net ir prasidėjus karui neva kilo. Šiuos kreipimosi motyvus taip pat paneigia bylos duomenys, rodantys, kad draudiko klientai, įskaitant pareiškėją, buvo informuojami, kad investavimas į rusijos bendrovių akcijų kryptį sustabdytas, įmokų dalis, kuri turėjo būti investuota į šią kryptį, pervedama į laikiną grynųjų pinigų fondą. Apie susiklosčiusią padėtį draudiko klientai, įskaitant pareiškėją, buvo informuojami viešais pranešimais draudiko interneto puslapyje prie investavimo kryptių, susijusių su investavimu rusijos vertybinių popierių rinkoje. Informacija, kad prašymų, susijusių su investavimo objektais, kurių vienetų prekyba yra sustabdyta, vykdymas bus galimas tik vėl atnaujinus prekybą, buvo teikiama ir asmeniškai prisijungus prie paskyros draudiko savitarnos sistemoje.

2022 m. balandžio 7 d. pareiškėjas apie situaciją buvo informuotas ir asmenine žinute draudiko savitarnos sistemoje, kuria buvo paaiškinta, kad investicinė vertė, sukaupta pagal šalių sudarytą Gyvybės draudimo sutartį, rodoma tokia, kuri buvo užfiksuota 2022 m. vasario 25 d., nes tikroji vertė nėra žinoma, o toliau mokamos įmokos bus laikomos laikiname grynųjų pinigų fonde. Pranešime buvo dar kartą paminėta, kad, gavęs prašymų dėl sutarties nutraukimo, termino pabaigos ar dalinės investicinės vertės išmokėjimo, draudikas galės išmokėti tik tą dalį sukauptos investicinės vertės, kuri nėra susijusi su sustabdytų investavimo objektų veikla. Pareiškėjo savitarnos paskyroje rodoma investicinė vertė galėjo augti dėl sėkmingų investicijų kitose investavimo kryptyse, tačiau rusijos bendrovių akcijų kryptyje buvo rodoma nekintanti vertė, kuri, kaip paaiškino draudikas, buvo fiksuota 2022 m. vasario 25 d. kainomis.

Kaip matyti iš bylos duomenų, Gyvybės draudimo sutarties laikotarpis pasibaigė 2022 m. gegužės 1 d., taigi, už draudžiamąjį įvykį – draudimo laikotarpio pasibaigimą, remiantis Taisyklių 28 punktu, draudikui kilo pareiga išmokėti draudimo išmoką, apskaičiuotą pagal draudimo sutarties investicinę vertę bei papildomų draudimo įmokų investicinę vertę draudimo sutarties pasibaigimo dieną. Tačiau draudikas, išmokėjęs dalį išmokos, nurodė negalįs nustatyti rusijos bendrovių akcijų kryptyje sukaupitų investicinių vienetų vertės ir todėl laikinai negalįs išmokėti likusios išmokos dalies.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pareiškėjui tenkančių investicinių vienetų, įgytų investavus dalį draudimo įmokų į rusijos bendrovių investavimo kryptį, vertės apskaičiavimas Gyvybės draudimo sutarties pasibaigimo dieną buvo ir iki šiol yra neįmanomas dėl didelio masto tarptautinių sankcijų³ ir rusijos centrinio banko sprendimų, suvaržiusių prekybą vertybiniais popieriais maskvos vertybinių popierių biržoje. Kitaip tariant, draudikas neturėjo galimybės apskaičiuoti draudimo išmokos Taisyklėse nustatyta tvarka, nes dar 2022 m. vasario 24 d. prekyba maskvos vertybinių popierių biržoje buvo visiškai sustabdyta⁴ ir iki šiol veikia su apribojimais. Nei Gyvybės draudimo sutarties pasibaigimo dieną, nei šiuo metu biržoje negali prekiauti subjektai iš rusijos nedraugiškomis pripažintų šalių. Nuo 2022 m. rugsėjo 12 d. maskvos vertybinių popierių biržoje suteiktas leidimas prekiauti klientams nerezidentams iš draugiškų jurisdikcijų ir nerezidentams, kuriuos kontroliuoja rusijos juridiniai ar fiziniai asmenys⁵.

Kaip matyti iš draudiko pateiktų paaiškinimų ir dokumentų bei viešai prieinamų duomenų,⁶ rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje investuojama per *Swedbank* rusijos akcijų fondą (finansuojantysis fondas), kurį valdo valdymo įmonė *Swedbank Investeerimisfondid AS*, registruota Estijoje, o šio fondo ne mažesnė nei 85 proc. turto dalis investuojama į *Swedbank Robur Rysslandsfond* investicinį fondą (finansuojamasis fondas), registruotą Švedijoje.⁷ Šis fondas vykdo tiesioginę prekybą maskvos vertybinių popierių biržoje, taigi, būtent šio fondo veikla yra tiesiogiai susijusi su pareiškėjo turimų investicinių vienetų vertės nustatymu. Švedija yra įtraukta į rusijos nedraugiškų valstybių sąrašą, todėl *Swedbank Robur Rysslandsfond* negali vykdyti įprastos prekybos maskvos vertybinių popierių biržoje, atitinkamai negali nustatyti ir tokių vienetų pardavimo kainos, o draudikas – apskaičiuoti draudimo išmokos. Tai, kad prekyba

³ Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje (2022 m. gruodžio 17 d. redakcija).

⁴ Prieiga internete: <https://www.moex.com/n51218/?nt=201>

⁵ Prieiga internete: <https://www.moex.com/n51218/?nt=201>

⁶ Prieiga internete: https://www.swedbank.lt/static/investor/funds/RAF_KIID_LIT.pdf

⁷ Finansuojantysis fondas pats neinvestuoja į rusijos vertybinius popierius, tačiau savo portfelyje turi ne mažiau nei 85 proc. finansuojamojo fondo vienetų, o likusią fondo turto dalį sudaro likvidumo rezervas ir kitas fondo turtas.

Swedbank Robur Rysslandsfond turimais vertybiniais popieriais maskvos fondo vertybinių popierių biržoje tapo negalima, patvirtina ir draudiko pateikta valdymo įmonės pranešimo kopija.

Vertinant pareiškėjo reikalavimo pagrįstumą, taip pat svarbu akcentuoti, kad draudikas prievolės išmokėti draudimo išmoką, apskaičiuotą Gyvybės draudimo sutartyje nustatyta tvarka, iš esmės negali įvykdyti dėl aplinkybių, kurias lėmė nenugalima jėga (*force majeure*). Nenugalima jėga – tai neišvengiamos ir sutarties šalies kontroliuojamos bei nepašalinamos aplinkybės, kurios nebuvo ir negalėjo būti numatytos (Civilinio kodekso 6.212 straipsnis, 6.253 straipsnio 2 dalis).

Laiko atžvilgiu nenugalima jėga gali būti dvejopo pobūdžio – nuolatinė ir laikina. Tuo atveju, kai nenugalima jėga yra nuolatinio pobūdžio, sutartinės prievolės pasibaigia Civilinio kodekso 6.127 straipsnio 1 dalies pagrindu, o jeigu ji yra laikina, tai sutartinės prievolės pačios savaime nepasibaigia. Tokiu atveju sutarties šalis, besiginanti šiomis aplinkybėmis, atleidžiama nuo atsakomybės tik tokiam laikotarpiui, kuris yra protingas atsižvelgiant į tos aplinkybės įtaką sutarties įvykdymui (Civilinio kodekso 6.212 straipsnio 2 dalis).⁸

Nors Civilinio kodekso 6.253 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nenugalimos jėgos aplinkybės suponuoja pagrindą atleisti sutarties neįvykdžiusią ar netinkamai įvykdžiusią šalį nuo civilinės atsakomybės, tačiau kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad laikinojo *force majeure* atveju šalis, besiginanti šiomis aplinkybėmis, yra laikinai atleidžiama ne tik nuo sutartinės atsakomybės, bet ir nuo sutarties vykdymo. Jeigu nenugalima jėga yra laikina, tai sutartinės prievolės pačios savaime nepasibaigia.⁹

Karas (šiuo atveju ir jam prasidėjus taikytos tarptautinės sankcijos), remiantis Lietuvos Respublikos teise, paprastai laikomas nenugalimos jėgos aplinkybe,¹⁰ tačiau kiekvienu konkrečiu atveju būtina nustatyti nenugalimos jėgos aplinkybes kvalifikuojančius požymius, kuriuos yra išskyręs kasacinis teismas. Remiantis teismo išaiškinimais, turi būti nustatyta, kad: 1) aplinkybių nebuvo sudarant sutartį ir jų atsiradimo nebuvo galima protingai numatyti; 2) dėl susidariusių aplinkybių sutarties objektyviai negalima įvykdyti; 3) šalis, neįvykdžiusi sutarties, tų aplinkybių negalėjo kontroliuoti ar negalėjo užkirsti joms kelio; 4) šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių ar jų padarinių atsiradimo rizikos. Nesant šių kriterijų visumos, faktinės aplinkybės negali būti pripažintos nenugalima jėga.¹¹

Nagrinėjamu atveju sutarties vykdymo negalimumą lėmė tai, kad dėl rusijos karinės invazijos į Ukrainą, t. y. karo, prasidėjusio 2022 m. vasario 24 d., buvo nedelsiant pritaikytos abipusės ekonominės sankcijos, įskaitant prekybos rusijos vertybinių popierių biržose ribojimą. Lietuvos banko vertinimu, draudikas, sudarydamas Gyvybės draudimo sutartį su pareiškėju ar priimdamas paskutinįjį pareiškėjo prašymą dėl investavimo kryptių keitimo, taip pat Gyvybės draudimo sutarties vykdymo metu, negalėjo numatyti kilsiančio karo ir dėl jo atsirasiiančių aplinkybių, dėl kurių nebus įmanoma tinkamai vykdyti Gyvybės draudimo sutarties. Draudikas taip pat negalėjo užkirsti šioms aplinkybėms kelio ar kitaip jų kontroliuoti, be to, jis nebuvo prisiėmęs tokių aplinkybių atsiradimo rizikos. Dėl karo pritaikius prekybos ribojimus maskvos vertybinių popierių biržoje, draudikas laikinai prarado objektyvią galimybę įvykdyti dalį prisiimtų įsipareigojimų pagal Gyvybės draudimo sutartį, t. y. išmokėti draudimo išmoką, atitinkančią pareiškėjo rusijos bendrovių akcijų investavimo kryptyje sukauptą investicinę vertę. Tai reiškia, kad šiuo atveju yra tenkinamos visos nenugalimą jėgą kvalifikuojančios sąlygos.

Lietuvos banko vertinimu, nustatytos aplinkybės suponuoja išvadą, kad draudikas laikinai negali Taisyklėse nustatyta tvarka apskaičiuoti ir išmokėti pareiškėjui draudimo išmokos, t. y. įvykdyti savo sutartinės prievolės, dėl susiklosčiusių nenugalimos jėgos aplinkybių. Kaip jau minėta, nustatytos laikinos *force majeure* aplinkybės suteikia pagrindą laikinai atleisti sutarties šalį (šiuo atveju – draudiką) nuo sutarties vykdymo. Nenugalimos jėgos aplinkybėms išnykus (pasikeitus geopolitinei situacijai, taikomų sankcijų mastui) ir atsiradus galimybei įvykdyti sutartį, draudikas turėtų inicijuoti pareiškėjui tenkančių investicinių vienetų vertės nustatymą ir apskaičiuoti bei išmokėti draudimo išmoką.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-80-469/2023.

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-5-381/2023.

¹⁰ Lietuvos Respublikos vyriausybės 1996 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 840 „Dėl atleidimo nuo atsakomybės esant nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybėms taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Atleidimo nuo atsakomybės esant nugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybėms taisyklių 3.1 papunktis.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-370/2010.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu ir šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjo X. X. reikalavimą.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl tapataus ginčo dalyko kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio Lietuvos banko sprendimo apskundimu. Ginčo šalys turi pareigą pranešti Lietuvos bankui, jeigu viena iš ginčo šalių pareiškia ieškinį bendrosios kompetencijos teismui, prašydama nagrinėti tapatų ginčą iš esmės.

Direktorius

Arūnas Raišutis